



نشرکات نامہ



سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران



سرشناسه : موحد، محمدعلی، ۱۳۰۲-
عنوان قراردادی : ایران، قوانین و احکام. Iran, Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور : مختصر حقوق مدنی / محمدعلی موحد.
مشخصات نشر : تهران: نشر کارنامه، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری : ۵۶۲ ص.
فروست : کارنامه حقوق سیاسی و قضایی؛ ۷.
شابک : ISBN 978-964-431-104-8
وضعیت فهرست‌نویسی : فیا.
یادداشت : کتاب‌نامه.
یادداشت : نمایه.
یادداشت : ویراست چهارم: ۱۳۹۷.
موضوع : حقوق مدنی — ایران.
موضوع : Civil Rights — Iran
رده‌بندی کنگره : KMH ۵۰۰/م۹م۳۱۳۹۷
رده‌بندی دیویی : ۳۴۶/۵۵
شماره کتاب‌شناسی ملی : ۵۵۱۱۴۱۹





کارنامه حقوق سیاسی و قضایی



بنیان‌گذار نشر کاوه

بنیان‌گذار نشر کاوه

مختصر حقوق مدنی

مختصر حقوق مدنی

• محمد علی موحد •

تهران، تابستان ۱۳۹۸

مختصر حقوق

محمد علی موحد



آماده سازی کارگاه نشر کارنامه

واحد ویرایش مهرداد خاکزاد، ستوده درخشانی، سمیه متمر، مجید رنجبر
حروف چینی و صفحه آرایی زهره جعفرپور، شهلا شمس وعادل قشقایی
سمانه ایران پرست

طراحی جلد و عناصر آرایشی 12 استودیو دوازده و دوازده

عسل کاوسی، پریسا وهابی
مدیر هنری مهور زهرایی
ناظر مسئول روزیه زهرایی
پشتیبانی ماکان زهرایی
ناظر چاپ محسن حقیقی
لینوگرافی فرایند گویا
چاپ ستاره سبز
صحافی رنوف

چاپ اول، تابستان ۱۳۹۸ ۱۱۰۰ نسخه

همه حقوق چاپ و نشر این اثر انحصاراً برای نشر کارنامه محفوظ است.
هرگونه استفاده از کتاب آرای و عناصر آرایشی این کتاب اکیداً ممنوع است، همچنین هر نوع استفاده تجاری از این اثر یا تکثیر آن
به هر صورت (چاپ، فتوکپی، کتاب صوتی و الکترونیک و نشر در فضای مجازی)، کلاً و جزئاً، ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

مراکز پخش و فروش:

پخش کارنامه، خیابان شهید باهنر (نیاوران)، شماره ۱۳۵، تلفن: ۰۲۶۱۱۷۹۸۵، ۰۲۶۱۱۷۹۸۶ و ۰۹۱۲۶۴۳۹۱۵۱
فروشگاه بزرگ شهر کتاب نیاوران با همکاری نشر کارنامه، خیابان شهید باهنر (نیاوران)، شماره ۱۳۷
تلفن: ۰۲۲۲۸۵۹۶۹ • فکس: ۰۲۲۸۰۸۱۹۲

نشر کارنامه: خیابان وصال شیرازی، کوچه فُردان، شماره ۱۰، تهران ۰۱۴۱۷۷۳۳۴۷۳، تلفن: ۰۸۸۹۵۶۴۸۲، فکس: ۰۸۸۹۵۶۴۸۶

فهرست

یادداشت ویراست چهارم	۲۳
یادداشت ویراست سوم	۲۵
یادداشت ویراست دوم	۲۷
دیباچه	۳۱
مقدمه	۳۵
۱. تعریف حقوق	۳۵
۲. قانون	۳۵
۳. هدف قانون	۳۶
۴. ضمانت اجرا	۳۶
۵. ضمانت اجرا در قوانین کیفری	۳۷
۶. ضمانت اجرا در قوانین مدنی	۳۹
۷. مقررات آمره و مقررات ارشادی	۴۰
۸. علم حقوق و روابط آن با سایر علوم	۴۰
۹. تقسیمات علم حقوق	۴۱
۱۰. تعریف و موضوع حقوق مدنی	۴۲
۱۱. قانون مدنی ایران	۴۳
۱۲. اصلاح قانون مدنی	۴۴
۱۳. سابقه تدوین قانون در اسلام	۴۵

۴۶	۱۴. وضع و انتشار قانون
۴۸	۱۵. مجمع تشخیص مصلحت نظام
۵۰	۱۶. مصلحت چیست؟
۵۱	۱۷. شورای بازنگری قانون اساسی
۵۱	۱۸. همه پرسی
۵۲	۱۹. قاعده عطف به ماسبق نشدن قانون
۵۳	۲۰. حقوق مکتسبه
۵۳	۲۱. ضوابط عملی
۵۵	۲۲. نسخ قانون
۵۵	۲۳. جریان قانون در ظرف مکان
۵۷	۲۴. عناصر حق
۵۸	۲۵. حقوق مالی
۵۹	۲۶. حقوق معنوی
۶۰	۲۷. حقوق غیرمالی
۶۰	۲۸. حق عینی تبعی
۶۱	۲۹. سوءاستفاده از حق
۶۲	۳۰. چگونه حق پایان می‌یابد؟
۶۲	۳۱. حقوق فطری و حقوق وضعی
۶۴	۳۲. حقوق هم پدیده‌ای اجتماعی است.
۶۵	۳۳. تفسیری نو از حقوق فطری
۶۷	۳۴. تفسیر قانون
۶۸	۳۵. حالات مختلف تفسیر
۶۹	۳۶. تکلیف قاضی به اجتهاد و تفسیر
۷۰	۳۷. مبانی استنباط
۷۲	۳۸. عرف و عادت
۷۳	۳۹. عدل و انصاف
۷۳	۴۰. رویه قضایی
۷۵	۴۱. آرای علمای حقوق
۷۷	بخش اول: شخص و خانواده
۷۹	باب اول: شخص طبیعی و شخص حقوقی
۷۹	تعریف شخصیت
۸۱	فصل اول: شخص طبیعی
۸۱	ابتدای شخصیت

۸۲	وضع حقوقی جنین
۸۳	پایان شخصیت
۸۵	فصل دوم: شخص حقوقی
۸۵	تعریف
۸۷	شخصیت‌های حقوقی مربوط به حقوق عمومی
۸۸	شخصیت‌های حقوقی مربوط به حقوق خصوصی
۸۸	الف. شرکت‌های تجاری
۸۹	ب. مؤسسات انتفاعی غیرتجاری
۸۹	ج. مؤسسات غیرانتفاعی
۹۰	آغاز شخصیت حقوقی
۹۰	حقوق و تکالیف اشخاص حقوقی
۹۱	پایان شخصیت حقوقی
۹۱	آیا وقف از انواع اشخاص حقوقی است؟
۹۳	فصل سوم: ماهیت شخص حقوقی
۹۳	نظریه فرض قانونی
۹۴	نظریه شخصیت حقیقی
۹۵	نظریه مالکیت مشترک
۹۶	نظریه انتزاعی
۹۹	باب دوم: احوال شخصیه
۹۹	تعریف
۱۰۱	فصل اول: نام و وضع خانوادگی شخص
۱۰۱	نام شخصی و نام خانوادگی
۱۰۱	تغییر نام خانوادگی
۱۰۲	شناسنامه
۱۰۵	فصل دوم: اهلیت
۱۰۵	تعریف
۱۰۶	توضیح اقسام دوگانه اهلیت
۱۰۸	اهلیت استیفای ناقص
۱۰۸	صغیر کیست؟
۱۰۹	بلوغ و رشد
۱۱۲	تصرفات صغیر

۱۱۳	 حَجَر و انواع آن
۱۱۳	 ولایت
۱۱۴	 اهلیت در مورد اشخاص حقوقی
۱۱۵	 فصل سوم: اقامتگاه
۱۱۵	 تعریف
۱۱۶	 حقوق تطبیقی
۱۱۶	 اقامتگاه در قانون مدنی ایران
۱۱۸	 اقامتگاه تبعی یا قانونی
۱۱۹	 اقامتگاه انتخابی
۱۲۱	 فصل چهارم: تابعیت
۱۲۱	 تعریف
۱۲۲	 اصل خون
۱۲۲	 اصل خاک
۱۲۲	 تابعیت از نظر قانون ایران
۱۲۵	 باب سوم: دنباله بحث در احوال شخصیه
۱۲۷	 فصل اول: وضع شخص در خانواده
۱۲۷	 خانواده
۱۲۷	 قرابت نسبی و قرابت سببی
۱۲۸	 درجات خویشاوندی
۱۳۱	 فصل دوم: دین و جنسیت و قرابت رضاعی
۱۳۱	 الف. دین
۱۳۱	 احوال شخصیه ایرانیان غیر شیعه
۱۳۳	 ب. جنسیت
۱۳۴	 ج. قرابت رضاعی
۱۳۵	 فصل سوم: حرمت شخص و حمایت قانون از آن
۱۳۵	 حقوق فردی و انعکاس آن در قوانین
۱۳۹	 فصل چهارم: غایب مفقودالاثر
۱۳۹	 شخصیت غایب مفقودالاثر
۱۳۹	 وضع غایب مفقودالاثر پیش از حکم وفات او
۱۴۰	 حکم موت غایب

مستندات حکم موت فرضی	۱۴۰
آثار حکم موت فرضی	۱۴۱
باب چهارم: نکاح	
فصل اول: عقد نکاح و مقدمات آن	۱۴۵
تعریف	۱۴۵
خواستگاری	۱۴۵
هدایا و مخارج دوره نامزدی	۱۴۶
فصل دوم: شرایط و خصوصیات عقد نکاح	
۱. اختلاف جنس طرفین	۱۴۹
۲. انتفاء موانع نکاح	۱۴۹
۳. نصاب سن و قابلیت جسمی	۱۵۰
۴. گواهی صحت	۱۵۱
۵. تراضی طرفین	۱۵۲
۶. موافقت والدین	۱۵۳
فصل سوم: موانع نکاح	
۱. موانع قانونی ناشی از قرابت	۱۵۷
الف. محرمات نسبی	۱۵۷
ب. محرمات سببی	۱۵۸
اول - محرمات ابدی یا عینی	۱۵۸
دوم - محرمات غیردائمی یا جمعی	۱۵۹
ج. محرمات رضاعی	۱۵۹
۲. موانع خارج از قرابت	۱۶۱
زنانشویی ایرانی با اتباع خارجه	۱۶۲
تعدد زوجات	۱۶۳
فصل چهارم: در احکام نکاح	
تشریفات عقد نکاح	۱۶۵
مهر	۱۶۶
شرط در عقد نکاح	۱۶۸
نکاح منقطع	۱۶۹
حقوق و تکالیف زوجین در برابر یکدیگر	۱۷۰
تمکین و نشوز	۱۷۱
مالکیت اثاث خانه	۱۷۲

۱۷۲	استقلال مالی زن
۱۷۳	مسکن
۱۷۳	حسن معاشرت
۱۷۵	باب پنجم: انحلال عقد نکاح
۱۷۷	فصل اول: فسخ نکاح
۱۷۹	فریب دادن طرف
۱۷۹	فوریت استفاده از حق فسخ
۱۸۱	فصل دوم: طلاق، موارد طلاق و انواع آن
۱۸۱	اختیار طلاق
۱۸۲	طلاق رجعی و طلاق بائن
۱۸۳	خُلْع و مُبارات از اقسام طلاق بائن
۱۸۴	تشریفات طلاق و شرایط آن
۱۸۶	عِدّه
۱۸۹	باب ششم: قانون حمایت خانواده
۱۸۹	نواوری‌های قانون حمایت خانواده
۱۹۰	طلاق موکول به گواهی دادگاه است
۱۹۱	موارد صدور گواهی
۱۹۵	باب هفتم: حقوق و تکالیف اعضای خانواده در برابر یکدیگر
۱۹۵	زن - شوهر
۱۹۶	والدین - اولاد
۱۹۷	نگاهداری و تربیت فرزندان
۲۰۰	نَفَقَهٗ خویشاوندان
۲۰۱	چند نکته: الف. رضاع (شیر دادن)
۲۰۱	ب. حضانت
۲۰۲	ج. نفقه
۲۰۳	د. تأدیب
۲۰۳	ه. حق ایراد ضرب
۲۰۴	و. حق حبس
۲۰۵	باب هشتم: زمینه تاریخی و بحث تطبیقی دربارهٔ حقوق زناشویی
۲۰۵	چندزنی و چندشوهری
۲۰۶	ازدواج در جوامع قدیم

۲۰۷	نکاح با محارم
۲۰۸	نظر افلاطون درباره ازدواج
۲۰۸	ازدواج در ایران پیش از اسلام
۲۱۱	طلاق در دنیای قدیم
۲۱۲	دگرگونی‌های جدید و مسائل حقوقی ناشی از آن
۲۱۷	بخش دوم: اموال
۲۱۹	باب نهم: تعریف مال و اقسام آن
۲۱۹	تعریف مال
۲۱۹	اموال مادی و اموال غیرمادی
۲۲۰	عین و منفعت
۲۲۰	تقسیم اموال از نظر قابلیت بقا
۲۲۱	تقسیم اموال از نظر قابلیت انتقال
۲۲۲	مال غیرمنقول
۲۲۳	مال منقول
۲۲۴	فایده تقسیم اموال به منقول و غیرمنقول
۲۲۵	تقسیم اموال به مثلی و قیمی
۲۲۷	اموال عمومی و اموال خصوصی
۲۳۰	اموال مجهول‌المالک
۲۳۱	مباحات
۲۳۳	باب دهم: حقوق عینی بر اموال
۲۳۵	فصل اول: مالکیت
۲۳۵	تعریف مالکیت
۲۳۶	اوصاف مالکیت
۲۳۶	قاعده تسلیط
۲۳۷	محدودیت‌های مالکیت
۲۳۹	الف. محدودیت به نفع همسایه
۲۴۰	ب. محدودیت به نفع مستأجر
۲۴۰	ج. محدودیت به نفع اجتماع
۲۴۱	نمونه‌های محدودیت مالکیت در ایران
۲۴۳	چهره جدید مالکیت
۲۴۵	مالکیت مفروز و مالکیت مشاع
۲۴۵	مالکیت تبعی
۲۴۶	مالکیت فراز و مالکیت عمق

فصل دوم: حق انتفاع	۲۴۹
تعریف	۲۴۹
احکام حق انتفاع	۲۵۰
برقراری حق انتفاع	۲۵۱
۱. حبس مطلق	۲۵۱
۲. عُمری	۲۵۱
۳. رُقُبی	۲۵۲
۴. سُکُنی	۲۵۲
فصل سوم: حق ارتفاق	۲۵۵
موارد حق ارتفاق و احکام آن	۲۵۶
باب یازدهم: وقف	۲۵۹
تعریف	۲۵۹
خصوصیات عقد وقف	۲۶۰
متولی	۲۶۲
تقسیم منافع موقوفه	۲۶۳
وضعیت مال موقوفه	۲۶۳
موارد فروش موقوفه	۲۶۳
ترتیب منطقی بحث	۲۶۴
باب دوازدهم: مصادر مالکیت	۲۶۷
فصل اول: اسباب حصول مالکیت	۲۶۹
الف. تملک از طریق حيازت مباحات	۲۷۰
۱. اراضی موات	۲۷۱
۲. آبها	۲۷۲
۳. معادن	۲۷۳
۴. اشیاء و حیوانات گم شده	۲۷۴
۵. دفاین	۲۷۴
۶. شکار	۲۷۶
ب. تملک از طریق انتقالات	۲۷۶
فصل دوم: تصرف	۲۷۹
تعریف	۲۷۹
تصرف و حق	۲۷۹
اهمیت تصرف	۲۸۰

۲۸۲	حمایت قانونی از تصرف
۲۸۵	بخش سوم: تعهدات
۲۸۷	باب سیزدهم: کلیات تعهدات
۲۸۹	فصل اول: تعهد و اقسام آن
۲۸۹	تعریف
۲۹۰	تعهد طبیعی
۲۹۱	تعهد طبیعی و قانون مدنی ایران
۲۹۲	تعهد قانونی
۲۹۳	تعهدات مشترک
۲۹۴	مدت
۲۹۷	فصل دوم: اسباب تعهدات
۲۹۸	تقسیم کلاسیک اسباب تعهدات
۲۹۹	کیفیت پیدایش رابطه حقوقی و تقسیم جدید اسباب تعهدات
۳۰۰	تحلیل اصل حاکمیت اراده
۳۰۱	اشکال نظریه حاکمیت اراده
۳۰۲	داوری
۳۰۷	باب چهاردهم: کلیات عقود
۳۰۹	فصل اول: عقد و اقسام آن
۳۰۹	عقد چیست و چگونه به وجود می آید؟
۳۱۱	اقسام پنج گانه عقد
۳۱۳	بحثی درباره عقد جایز
۳۱۵	بحثی درباره عقد معلق
۳۱۸	اقسام شرط تعلیقی
۳۱۹	سایر اقسام عقد
۳۱۹	الف. عقود معینه و عقود غیرمعینه
۳۲۰	ب. عقود تبرعی و عقود معوضه
۳۲۰	ج. عقود رسمی یا تشریفاتی و عقود غیرتشریفاتی
۳۲۱	د. عقد ساده و عقد مشروط
۳۲۱	ه. عقود معمولی و عقود الحاقی
۳۲۲	و. عقود انفرادی و عقود دسته جمعی
۳۲۵	فصل دوم: شرایط اساسی صحت عقد

۳۲۵	پایه‌های چهارگانه عقد
۳۲۵	تقسیم عقد از نظر صحت
۳۲۶	الف. قصد و رضای طرفین
۳۲۹	ب. اهلیت طرفین
۳۳۲	ج. مورد عقد
۳۳۳	د. مشروعیت جهت معامله
۳۳۵	باب پانزدهم: عیوب و عوارض عقد
۳۳۷	فصل اول: اکراه و اشتباه و اثر آن در عقود
۳۳۸	الف. اکراه
۳۴۱	ب. اشتباه
۳۴۷	فصل دوم: قراردادهای مخالف قانون
۳۴۷	الف. مشروعیت مورد عقد
۳۴۹	ب. مشروعیت جهت عقد
۳۵۰	علت معامله
۳۵۱	فرق جهت و علت
۳۵۲	انتقاد بر نظریه علت
۳۵۳	سابقه فقهی مشروعیت جهت
۳۵۴	انعکاس موضوع در قانون مدنی ایران
۳۵۵	معامله به قصد فرار از قانون
۳۵۶	معامله به قصد فرار از دین
۳۵۷	آثار معامله باطل
۳۶۱	فصل سوم: ضمانت اجرای تخلف از شرایط اساسی صحت عقد
۳۶۱	بطلان و عدم نفوذ
۳۶۲	تنفیذ و شرایط آن
۳۶۳	فسخ
۳۶۵	باب شانزدهم: آثار و احکام عقد
۳۶۷	فصل اول: آثار عقد
۳۶۸	الف. اعتبار و لزوم قراردادها
۳۶۹	۱. قرارداد و اعتبار آن نسبت به متعاملین
۳۷۰	۲. قرارداد و اعتبار آن نسبت به قائم مقام متعاملین
۳۷۱	۳. قرارداد و اعتبار آن در برابر دادگاه
۳۷۱	۴. قرارداد و اعتبار آن در برابر قانون

۳۷۲	۵. قرارداد و اعتبار آن در برابر اشخاص ثالث
۳۷۳	ب. تعهد به نفع شخص ثالث
۳۷۵	فصل دوم: شرط ضمن عقد
۳۷۷	شرط فاسد
۳۷۹	احکام و آثار شرط صحیح
۳۸۳	سقوط شرط
۳۸۵	فصل سوم: عقد فضولی
۳۸۷	ردّ و تنفیذ
۳۸۹	باب هفدهم: اجرای عقد
۳۹۱	فصل اول: در قواعد راجعه به تفسیر و تعبیر قراردادها
۳۹۱	الف. اصل لزوم
۳۹۲	ب. اصل صحت
۳۹۲	ج. اصل عدم اشتغال ذمه
۳۹۳	د. معانی الفاظ
۳۹۳	ه. حدود التزامات
۳۹۵	و. اطلاق عقد
۳۹۵	ز. مکان
۳۹۵	ح. زمان
۳۹۵	ط. هزینه‌ها
۳۹۶	ی. تقابل تعهدات طرفین
۳۹۶	ک. لوازم ذاتی عقد
۳۹۹	فصل دوم: حوادث پیش‌بینی نشده و تجدیدنظر در قراردادها
۳۹۹	طرح مسئله
۴۰۰	سابقه تاریخی
۴۰۱	شرایط لازم از برای مطالبه تجدیدنظر
۴۰۲	رویه قضایی و تدابیر عملی
۴۰۵	فصل سوم: خسارت دیرکرد یا عدم انجام تعهد
۴۰۵	تعریف
۴۰۶	انواع دوگانه خسارت
۴۰۶	احراز مسئولیت
۴۰۷	ضرر

تقصیر	۴۰۸
رابطه بین ضرر و تقصیر	۴۰۹
شرایط دیگر ثبوت مسئولیت	۴۱۰
فُرس مازور	۴۱۱
عمل متعهدله و شخص ثالث	۴۱۳
توافق طرفین درباره میزان خسارت	۴۱۴
شرط عدم مسئولیت	۴۱۵
مداخله قانون در تعیین خسارت	۴۱۷
ماده ۲۲۱ قانون مدنی	۴۱۸
باب هجدهم: انحلال عقود	۴۲۱
اقله	۴۲۲
خیار شرط	۴۲۳
خیارات قانونی	۴۲۵
۱. خیار رؤیت و تخلف وصف	۴۲۶
۲. خیار غبن	۴۲۷
۳. خیار عیب	۴۳۰
۴. خیار تدلیس	۴۳۲
۵. خیار تبعض صفقه	۴۳۳
۶. خیار تخلف شرط	۴۳۴
عدم امکان اجرای تعهد	۴۳۵
حق حبس و تعلیق قرارداد	۴۳۶
باب نوزدهم: ضمان قهری یا مسئولیت خارج از قرارداد	۴۳۹
فصل اول: بازگشت به بحث در مصادر تعهدات	۴۴۱
مصادر تعهدات در قوانین جدید و قانون ایران	۴۴۳
قانون	۴۴۵
فصل دوم: مسئولیت مدنی و مبنای آن	۴۴۹
تعریف	۴۴۹
جرم مدنی و جرم جزایی	۴۴۹
اجتماع دو جنبه مدنی و کیفری در جرم واحد	۴۵۱
آثار قانونی اجتماع دو جنبه مدنی و کیفری	۴۵۱
مسئولیت قراردادی و مسئولیت مدنی	۴۵۳
تلاقی دو مسئولیت	۴۵۴
مبنای مسئولیت مدنی	۴۵۶

تحولات جدید و قوانین ایران	۴۵۸
فصل سوم: شرایط و احکام مسئولیت مدنی	۴۶۱
خسارت	۴۶۱
۱. ضرر باید مسلم باشد	۴۶۳
۲. ضرر باید نتیجه تجاوز به حق مشروع باشد	۴۶۳
۳. رابطه سببیت باید مستقیم باشد	۴۶۴
تقصیر	۴۶۵
اراده و تمییز	۴۶۷
سوءاستفاده از حق	۴۷۰
مسئولیت شخص حقوقی	۴۷۰
دفاع مشروع	۴۷۲
تضامن در مسئولیت مدنی	۴۷۳
تأثیر عمل زیان دیده	۴۷۴
شرط عدم مسئولیت	۴۷۴
سقوط حق مطالبه خسارت	۴۷۵
اثبات دعوی	۴۷۵
طریقه جبران ضرر و تعیین میزان آن	۴۷۶
مباشر و مسبب	۴۷۸
تعدد اسباب	۴۷۹
موارد تخفیف	۴۷۹
تقصیرات دوطرفی	۴۸۰
فصل چهارم: مسئولیت از جهت غیر	۴۸۳
۱. مسئولیت عمل صغیر و محجور	۴۸۳
۲. مسئولیت خدمه	۴۸۳
۳. مسئولیت کارمندان دولت	۴۸۶
۴. مسئولیت از جهت حیوانات	۴۸۷
۵. مسئولیت ویرانی عمارت	۴۸۷
۶. مسئولیت مدنی و بیمه	۴۹۰
فصل پنجم: استفاده بلاجهت از قِبل غیر	۴۹۳
۱. پرداخت ناواجب	۴۹۵
۲. اداره مال غیر	۴۹۸
۳. استیفا	۵۰۳
ایضاح	۵۰۹

باب بیستم: پایان تعهد	۵۱۳
فصل اول: اسباب سقوط تعهدات	۵۱۵
۱. وفای به عهد	۵۱۶
الف. چه کسی باید تعهد را انجام دهد؟	۵۱۷
ب. تعهد در برابر چه کسی باید انجام گیرد؟	۵۱۸
ج. موضوع تأدیه باید چه چیز باشد؟	۵۱۹
د. شرایط و احکام مربوط به تأدیه چه خواهد بود؟	۵۲۳
۲. ابرا	۵۲۴
۳. تبدیل تعهد	۵۲۵
۴. تهاتر	۵۲۷
۵. مالکیت مافی‌الذمه	۵۳۱
فصل دوم: مرور زمان	۵۳۳
۱. مرور زمان پنج‌ساله	۵۳۵
۲. مرور زمان دوساله	۵۳۵
۳. مرور زمان یک‌ساله	۵۳۶
۴. مرور زمان چهارماهه	۵۳۶
۵. حقوقی که مشمول مرور زمان نمی‌گردد	۵۳۶
۶. ابتدای مرور زمان	۵۳۷
۷. اسقاط مرور زمان	۵۳۷
۸. مرور زمان کیفری	۵۳۸
۹. مواعد قانونی	۵۳۸
فهرست منابع	۵۴۱
نمایه	۵۴۷



یادداشت ویراست چهارم

ویراست چهارم این کتاب در زمان حیات شادروان محمد زهرایی انجام گرفت و صد حیف که عمر او چندان کفاف نداد که شاهد چاپ و انتشار آن باشد. یاد او را گرامی می‌داریم و از همسر عزیز و فرزندان باذوق وی و همکاران نشر کارنامه که راه آن رادمرد را ادامه می‌دهند سپاسگزاریم.

_____ محمدعلی موحد

دی‌ماه ۱۳۹۷

یادداشت ویراست سوم

علاقه و توجه دانشمند معظم جناب آقای دکتر گودرز افتخار جهرمی، رئیس دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، و پیگیری مجدانه جناب آقای نظام‌الدین ملک‌آرایی، رئیس جامعه حسابداران رسمی ایران، دغدغه طبع و نشر مجدد این کتاب را ایجاد کرد. اما تداوم جریان اصلاح و تجدیدنظر در قوانین، ویراست تازه‌تری را بر متن موجود ایجاب می‌نمود. خوشبختانه جوان فاضل مدقق، سینا گلستانی وظیفه دشوار تطبیق مندرجات متن با اصلاحات جدید را مشتاقانه به گردن گرفت.

جناب آقای اسماعیل گلستانی هم که گذشته از سوابق ممتد قضاوت و وکالت، چند دوره تدریس همین کتاب را برعهده داشتند، با امعان نظری تازه یادداشت‌های خود را در اختیار ویراستار گذاشتند.

از همه بزرگوارانی که نام بردم، به‌ویژه از ویراستار ارجمند که جلوه امروزین کتاب مرهون دقت و اهتمام اوست، سپاسگزارم و توفیق همگنان را از خداوند متان خواستارم.

_____ محمدعلی موحد

۲۰ شهریور ۱۳۸۹

یادداشت ویراست دوم

این کتاب که در اصل برای تدریس در دانشکده حسابداری و علوم مالی شرکت ملی نفت ایران نوشته شده بود، از همان اوان انتشار مورد استقبال دانشجویانی قرار گرفت که برحسب رشته‌های تخصصی خود، طالب اطلاعاتی کلی درباره حقوق مدنی و مبانی عقود و تعهدات بودند. نسخه‌های چاپ دوم کتاب مقارن انقلاب اسلامی نایاب گردیده بود؛ اما تجدید چاپ آن به جهت آن‌که قوانین پیش از انقلاب، به موجب اصل چهارم قانون اساسی جدید، در معرض بازنگری و تغییر بود در عهده تعویق افتاد. و در طی سالیانی که گذشت، از یک سو جریان بازنگری و حک و اصلاح قوانین ادامه داشت و از سوی دیگر ذهن نویسنده به مرور زمان از مسائل و مباحثی که در این کتاب مطرح گردیده بود، فاصله گرفت و اشتغالات فکری تازه چنان بود که مجال بازگشت به این وادی دست نمی‌داد و توجه و تمرکز خاطر لازم برای انجام این مهم میسر نمی‌افتاد. بارها برخی از فضلا که در کار تدریس حقوق مدنی بودند و این کتاب را در باب خود متنی بالنسبه جامع و دستیاب می‌شناختند، اعلام آمادگی کردند که بازبینی و تطبیق مندرجات آن با اصلاحات و تغییرات جدید را برعهده گیرند؛ لیکن در عمل روشن شد که این کار هرچند به ظاهر سهل و ساده می‌نماید، درواقع چنان نیست و انجام آن وقت و دقت بسیار می‌طلبد. سرانجام دوست فاضلم آقای رضا مهدوی‌راد، که تحصیلات حوزوی را با مدارج دانشگاهی توأم کرده است، پای همت در میدان نهاد و با حوصله خاص طلاب راستین، کار عصا کشی مرا برعهده گرفت و اینک به یمن همت ایشان است که این کهن خرقه پیراسته گشته و در معرض استفاده علاقه‌مندان قرار گرفته است و بر من است که هم از ایشان و هم از مرکز تحقیقات حسابداری و حسابرسی، سازمان حسابرسی و مدیر محترم آن جناب آقای نظام‌الدین

ملک آرای، به‌ویژه از جناب آقای سید محمدرضا فاطمی، مدیرعامل سابق سازمان حسابرسی،
که سلسله‌جنبان این اقدام بودند، سپاسگزاری نمایم.

اسفندماه ۱۳۸۱

_____ محمدعلی موحد